

Υπόθεση C-373/20

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

6 Αυγούστου 2020

Αιτούν δικαστήριο:

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie (Πολωνία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

18 Ιουνίου 2020

Προσφεύγων:

A.M.

Καθού:Dyrektor Z. Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i
Modernizacji Rolnictwa**Αντικείμενο της κύριας δίκης**

Προσφυγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου με την οποία ο γεωργός A.M. επικαλείται παράβαση του άρθρου 2, στοιχείο γ', του κανονισμού 1120/2009, υποστηρίζοντας ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου αυτού έγινε δεκτό ότι τμήμα έκτασης δεν αποτελεί μόνιμο βοσκότοπο, λόγω εναλλαγής καλλιεργειών (αμειψισποράς), και ότι δεν έχει σημασία το γεγονός ότι η έκταση αυτή πλημμύρισε ή ότι κατακλύστηκε από ύδατα, ακόμη και σε περίπτωση στην οποία η περιοδική κατάκλυση από ύδατα έχει θεμελιώδη σημασία για να κριθεί εάν πραγματοποιήθηκε εναλλαγή καλλιεργειών και διακόπηκε η γεωργική χρήση και, κατά συνέπεια, εάν θα πρέπει να χορηγηθούν οι γεωργοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις και, σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, μέχρι ποίου ποσού.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Αντικείμενο του προδικαστικού ερωτήματος είναι η ερμηνεία του ορισμού του «μόνιμου βοσκότοπου» στο άρθρο 2, στοιχείο γ', του κανονισμού

(ΕΚ) 1120/2009 της Επιτροπής, καθώς και οι οικονομικές συνέπειες που προκύπτουν από την ερμηνεία της συγκεκριμένης έννοιας εκ μέρους των εθνικών αρχών ως προς την καταβολή γεωργοπεριβαλλοντικών ενισχύσεων στον γεωργό και τη διακοπή της πενταετούς περιόδου υλοποίησης του γεωργοπεριβαλλοντικού προγράμματος. Το προδικαστικό ερώτημα υποβλήθηκε δυνάμει του άρθρου 267 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Προδικαστικό ερώτημα

Είναι ορθή η ερμηνεία από τις εθνικές αρχές του ορισμού του «μόνιμου βοσκότοπου» στο άρθρο 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ) 1120/2009 της Επιτροπής, της 29ης Οκτωβρίου 2009, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος ενιαίας ενίσχυσης που προβλέπεται στον τίτλο ΙΙΙ του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστάτα άμεσης στήριξης για τους γεωργούς στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής και τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς (ΕΕ 2009, L 316, σ. 1), κατά την οποία η περιοδική οφειλόμενη σε φυσικά αίτια πλημμύρα και κατάκλυση από ύδατα λειμώνων και βοσκοτόπων σε ζώνη ειδικής προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος (περιοχή Natura 2000, φυσικό πάρκο Iňsko) έχει ως αποτέλεσμα την υπαγωγή των εκτάσεων αυτών στη λεγόμενη «εναλλαγή καλλιεργειών» και διακόπτει την πενταετή (ή μεγαλύτερη) περίοδο της μη «εναλλαγής καλλιεργειών», γεγονός που αποτελεί, κατά συνέπεια, τη βάση για τη μη χορήγηση στον γεωργό της γεωργοπεριβαλλοντικής ενίσχυσης ή για την περικοπή της, καθώς και για άλλες οικονομικές συνέπειες που σχετίζονται με τη διακοπή της πενταετούς περιόδου υλοποίησης του γεωργοπεριβαλλοντικού προγράμματος;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Κανονισμός (ΕΚ) 1120/2009 της Επιτροπής, της 29ης Οκτωβρίου 2009, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του καθεστώτος ενιαίας ενίσχυσης που προβλέπεται στον τίτλο ΙΙΙ του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστάτα άμεσης στήριξης για τους γεωργούς στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής και τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς (ΕΕ 2009, L 316, σ. 1) - άρθρο 2, στοιχείο γ'

Κανονισμός (ΕΚ) 1122/2009 της Επιτροπής, της 30ής Νοεμβρίου 2009, σχετικά με τη θέσπιση λεπτομερών διατάξεων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου όσον αφορά την πολλαπλή συμμόρφωση, τη διαφοροποίηση και το ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και ελέγχου, στο πλαίσιο των καθεστώτων άμεσης στήριξης για τους γεωργούς που προβλέπονται στον εν λόγω κανονισμό, καθώς και λεπτομερών διατάξεων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου όσον αφορά την πολλαπλή συμμόρφωση στο πλαίσιο του καθεστώτος στήριξης που προβλέπεται για τον αμπελοοινικό τομέα (ΕΕ 2009, L 316, σ. 65) - άρθρο 2

Κανονισμός (ΕΚ) 73/2009 του Συμβουλίου, της 19ης Ιανουαρίου 2009, σχετικά με τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστώτα άμεσης στήριξης για τους γεωργούς στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής και τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς, για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1290/2005, (ΕΚ) αριθ. 247/2006, (ΕΚ) αριθ. 378/2007 και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 (ΕΕ 2009, L30, σ. 16) - άρθρο 6, άρθρο 146, παράγραφος 2

Κανονισμός (ΕΚ) 1782/2003 του Συμβουλίου, της 29ης Σεπτεμβρίου 2003, για τη θέσπιση κοινών κανόνων για τα καθεστώτα άμεσης στήριξης στα πλαίσια της κοινής γεωργικής πολιτικής και για τη θέσπιση ορισμένων καθεστώτων στήριξης για τους γεωργούς και για την τροποποίηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 2019/93, (ΕΚ) αριθ. 1452/2001, (ΕΚ) αριθ. 1453/2001, (ΕΚ) αριθ. 1454/2001, (ΕΚ) αριθ. 1868/94, (ΕΚ) αριθ. 1251/1999, (ΕΚ) αριθ. 1254/1999, (ΕΚ) αριθ. 1673/2000, (ΕΟΚ) αριθ. 2358/71 και (ΕΚ) αριθ. 2529/2001 (ΕΕ 2003, L 270, σ. 1) - αιτιολογικές σκέψεις 3 και 4

Κανονισμός (ΕΕ) 65/2011 της Επιτροπής, της 27ης Ιανουαρίου 2011, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου όσον αφορά την εφαρμογή διαδικασιών ελέγχου καθώς και την πολλαπλή συμμόρφωση σε σχέση με μέτρα στήριξης της αγροτικής ανάπτυξης (ΕΕ 2011, L 25, σ. 8) - άρθρο 7, παράγραφος 1

Κανονισμός (ΕΕ) 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί θεσπίσεως κανόνων για άμεσες ενισχύσεις στους γεωργούς βάσει καθεστώτων στήριξης στο πλαίσιο της Κοινής γεωργικής πολιτικής και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 637/2008 και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου (ΕΕ 2013, L347, σ. 608) - άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο η', όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2017/2393 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2017

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Ustawa z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (νόμος της 6ης Δεκεμβρίου 2008 για τη στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης για τα έτη 2007-2013) - άρθρο 5, παράγραφος 1, σημείο 14, άρθρο 18a

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 marca 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Program rolnośrodowiskowy” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (απόφαση του υπουργού Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης της 13ης Μαρτίου 2013 για τους ειδικούς όρους και τη

διαδικασία χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης στο πλαίσιο του «Γεωργοπεριβαλλοντικού προγράμματος» που περιλαμβάνεται στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης για τα έτη 2007-2013) - άρθρα 1, 2, 4, 38

Rozporządzenie nr 14/2005 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 27 lipca 2005 r. w sprawie Ińskiego Parku Krajobrazowego (απόφαση 14/2005 του βοεβόδα της Δυτικής Πομερανίας της 27ης Ιουλίου 2005 για το φυσικό πάρκο Ińsko) - άρθρο 3. 1.

Rozporządzenie nr 36/2005 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 10 listopada 2005 r. w sprawie planu ochrony Ińskiego Parku Krajobrazowego (απόφαση 36/2005 του βοεβόδα της Δυτικής Πομερανίας της 10ης Νοεμβρίου 2005 για το σχέδιο προστασίας του φυσικού πάρκου Ińsko) - άρθρα 2.1, 3. 1, 4

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών, της πορείας της διαδικασίας και τα κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων

- 1 Το 2009 ο γεωργός Α.Μ. άρχισε να υλοποιεί πενταετές γεωργοπεριβαλλοντικό πρόγραμμα για τα έτη 2009-2013 στο πλαίσιο της δέσμης 2 (βιολογική γεωργία, επιλογή 2.3 - μόνιμοι βοσκότοποι, δηλωθείσα έκταση: 45,37 εκτάρια) και της δέσμης 3 (εκτατική διαχείριση μόνιμων βοσκοτόπων, επιλογή 3.1.2 - εκτατική διαχείριση λειμώνων και βοσκοτόπων στις περιοχές Natura 2000, δηλωθείσα έκταση: 20,00 εκτάρια).
- 2 Κατά τα έτη 2009 έως 2011, ο συγκεκριμένος γεωργός εισέπραξε τις ενισχύσεις για τις δηλωθείσες εκτάσεις. Το 2012 το πρωτοβάθμιο όργανο (Kierownik Biura Powiatu P. Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa - Προϊστάμενος του γραφείου της διοικητικής περιφέρειας P. του Οργανισμού Αναδιάρθρωσης και Εκσυγχρονισμού της Γεωργίας) –κατόπιν αίτησης του γεωργού, στην οποία η δηλωθείσα έκταση για την ενίσχυση ήταν μικρότερη κατά 9,83 εκτάρια, λόγω της παρατεταμένης κατάκλυσης από ύδατα και του πλημμυρίσματος της έκτασης, που κατέστησαν αδύνατο τον θερισμό στους λειμώνες και βοσκοτόπους εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών– στην (οριστική) απόφαση που εξέδωσε για τη χορήγηση της γεωργοπεριβαλλοντικής ενίσχυσης για το έτος 2012 έκρινε ότι η βασική επιλέξιμη για την ενίσχυση έκταση ανερχόταν σε 35,51 εκτάρια ως προς την επιλογή 2.3 και 17,18 εκτάρια ως προς την επιλογή 3.1.2. Ο γεωργός έλαβε μειωμένη ενίσχυση. Το έτος 2013, το οποίο αφορά η παρούσα υπόθεση, ο γεωργός ζήτησε την γεωργοπεριβαλλοντική ενίσχυση δηλώνοντας τις εκτάσεις στις αντίστοιχες δέσμες όπως και κατά τα έτη 2009-2011, τονίζοντας ότι η μη συμπερίληψη έκτασης 9,83 εκταρίων κατά το έτος 2012 δεν θα έπρεπε να επηρεάσει τη δήλωση του έτους 2013, δεδομένου ότι δεν προέκυψε από δική του ευθύνη και ότι προέβη σε θερισμό των λειμώνων και των βοσκοτόπων σε μεταγενέστερη περίοδο από την προβλεπόμενη, δηλαδή τον Οκτώβριο του 2012, όπως επιβεβαίωσε ο έλεγχος του πρωτοβάθμιου οργάνου στις 15 Οκτωβρίου 2012.

- 3 Η πρωτοβάθμια και η δευτεροβάθμια διοικητική αρχή αποφάνθηκαν έξι φορές, ενώ η υπόθεση έχει ήδη εξεταστεί δύο φορές από το Wojewódzki Sąd Administracyjny w Szczecinie (διοικητικό πρωτοδικείο του Szczecin, Πολωνία). Επί του παρόντος, η υπόθεση εξετάζεται για τρίτη φορά ενώπιον του παρόντος δικαστηρίου. Με την έκτη απόφασή της, η πρωτοβάθμια αρχή έκρινε ότι, όσον αφορά 9,83 εκτάρια, διακόπηκε η χρήση της έκτασης ως μόνιμου βοσκότοπου και, μολονότι είναι δυνατή η αποκατάσταση της γεωργικής χρήσης της έκτασης εντός σχετικά σύντομου χρόνου, η έκταση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μόνιμος βοσκότοπος, εφόσον δεν είχε συμπληρωθεί η περίοδος πενταετούς χρήσης για την ανάπτυξη αγρωστωδών ή άλλων ποωδών κτηνοτροφικών φυτών με φυσικό τρόπο (αυτοφυή) ή με καλλιέργεια (σπαρμένα) χωρίς εναλλαγή καλλιεργειών. Ως εκ τούτου, η εν λόγω αρχή έκρινε ότι ο γεωργός είχε προβεί σε εναλλαγή καλλιεργειών, γεγονός που προέκυψε λόγω της κατάκλυσης και του πλημμυρίσματος των εκτάσεων, που αποτελούσαν μέρος του μόνιμου βοσκότοπου. Η δευτεροβάθμια αρχή (Dyrektor Z. Oddziału Regionalnego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Διευθυντής Z. του περιφερειακού τμήματος του Οργανισμού Αναδιάρθρωσης και Εκσυγχρονισμού της Γεωργίας) συμμερίστηκε την άποψη της πρωτοβάθμιας αρχής αναφορικά με τη διακοπή της συνεχούς χρήσης και της υπαγωγής του μόνιμου βοσκότοπου σε εναλλαγή καλλιεργειών, λόγω της κατάκλυσης και του πλημμυρίσματος, και ανεξάρτητα από αυτή την άποψη έκρινε, επιπλέον, ότι ο γεωργός δεν ενημέρωσε το 2012 την πρωτοβάθμια αρχή για την επέλευση του λεγόμενου γεγονότος ανωτέρας βίας του άρθρου 47, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 1974/2006 της Επιτροπής εντός δέκα εργάσιμων ημερών από την ημέρα επέλευσης του γεγονότος λόγω του οποίου η έκταση κατακλύστηκε από ύδατα ή πλημμύρισε έστω και για ορισμένο χρονικό διάστημα, καθώς και για το ότι οι πλημμυρισμένες εκτάσεις δεν χρησιμοποιήθηκαν για γεωργικούς σκοπούς το 2012.
- 4 Κατόπιν της ως άνω εξέτασης οι αρχές αυτές δέχθηκαν ότι στο πλαίσιο της επιλογής 3.1.2 η προσδιορισθείσα έκταση ανήλθε στα 17,19 εκτάρια αντί της δηλωθείσας των 20,00 εκταρίων, ως προς την οποία –δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 5, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΕ) 65/11 της Επιτροπής- ο γεωργός έπρεπε να λάβει ενίσχυση για τη βασική έκταση μειωμένη κατά το διπλάσιο της διαπιστωθείσας διαφοράς στην επιλογή 3.1.2, ενώ στο πλαίσιο της επιλογής 2.3 –δυνάμει του άρθρου 16, παράγραφος 5, δεύτερο εδάφιο, του ίδιου κανονισμού– δεν έπρεπε να του χορηγηθεί καμία ενίσχυση.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αποφάσεως περί παραπομπής

- 5 Το αιτούν δικαστήριο πρέπει να κρίνει εάν η περιοδική κατάκλυση από ύδατα ή το περιοδικό πλημμύρισμα των δηλωθεισών εκτάσεων στην αίτηση για την γεωργοπεριβαλλοντική ενίσχυση, οι οποίες εκτείνονται σε ζώνη ειδικής προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος (Natura 2000, φυσικό πάρκο Ińsko, φυσικοί οικοτόποι 14 κατηγοριών του παραρτήματος 1 της οδηγίας 92/43/ΕΚ της Επιτροπής) και για τον λόγο αυτό υπόκεινται σε οφειλόμενες σε φυσικά αίτια περιοδικές πλημμύρες που προκαλούνται μεταξύ άλλων λόγω περιορισμών ως

προς την αποστράγγιση και την κατακράτηση νερού που προβλέπονται από την rozporządzenie nr 36/2005 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 10 listopada 2005 r. w sprawie planu ochrony Ińskiego Parku Krajobrazowego (απόφαση 36/2005 του βοεβόδα της Δυτικής Πομερανίας της 10ης Νοεμβρίου 2005 για το σχέδιο προστασίας του φυσικού πάρκου Ińsko), συνιστά γεωργική καλλιέργεια υπό την έννοια της λεγόμενης εναλλαγής καλλιεργειών και, συνεπώς, εάν είναι αδύνατος ο χαρακτηρισμός της έκτασης που έχει περιληφθεί στην εναλλαγή καλλιεργειών ως μόνιμου βοσκοτόπου, κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ) 1120/2009, όπερ συνεπάγεται τη μη χορήγηση της γεωργοπεριβαλλοντικής ενίσχυσης στον γεωργό ή την περικοπή της και επισύρει και άλλες οικονομικές συνέπειες σχετικές με τη διακοπή της πενταετούς περιόδου υλοποίησης του γεωργοπεριβαλλοντικού προγράμματος και την υποχρέωση επιστροφής εν όλω ή εν μέρει των ενισχύσεων που εισπράχθηκαν κατά τα έτη 2009-2012. Βάση του αιτήματος επιστροφής των γεωργοπεριβαλλοντικών ενισχύσεων, εν όλω ή εν μέρει, ή και για προηγούμενα έτη, αποτελούν ενωσιακές και εθνικές διατάξεις, δηλαδή το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΕ) 65/2011 της Επιτροπής, που εφαρμόζεται στο πλαίσιο που προκύπτει από τον τίτλο της εν λόγω πράξης, η οποία θεσπίζει λεπτομερείς κανόνες εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου όσον αφορά την εφαρμογή διαδικασιών ελέγχου. Στο άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΚ) 65/2011 της Επιτροπής σαφώς ορίζεται ότι οι διατάξεις του κανονισμού (ΕΕ) 65/2011 της Επιτροπής εφαρμόζονται στο άρθρο 36 του κανονισμού (ΕΚ) 1698/2005 του Συμβουλίου, δηλαδή και στις γεωργοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις. Περαιτέρω συγκεκριμενοποίηση της εν λόγω ρύθμισης περιέχεται στις εθνικές ρυθμίσεις, ήτοι στα άρθρα 39 επ. της rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 marca 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Program rolnośrodowiskowy” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (απόφασης του υπουργού Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης της 13ης Μαρτίου 2013 για τους ειδικούς όρους και τη διαδικασία χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης στο πλαίσιο του «Γεωργοπεριβαλλοντικού προγράμματος» που περιλαμβάνεται στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης για τα έτη 2007-2013).

- 6 Παράλληλα, η μη ενημέρωση από τον γεωργό για την ύπαρξη της λεγόμενης ανωτέρας βίας, προκληθείσας από πλημμύρα και κατάκλυση από ύδατα δεν σχετίζεται με την εξέταση της υπόθεσης που αφορά τις ενισχύσεις για το έτος 2013, καθώς αφορά κρίσιμα περιστατικά για την εκκαθάριση του έτους 2012.
- 7 Πριν εκδώσει απόφαση και με σκοπό την επίλυση των αμφιβολιών που προέκυψαν κατά την ερμηνεία του άρθρου 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ) 1120/2009 της Επιτροπής, το αιτούν δικαστήριο έκρινε απαραίτητο να υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεδομένου ότι αδυνατεί να επιλύσει το θεμελιώδες ζήτημα εάν μεταβάλλεται ο χαρακτηρισμός και ο σκοπός των μόνιμων βοσκοτόπων σε περίπτωση εναλλαγής καλλιεργειών, όπως η έννοια αυτή ερμηνεύεται από τις εθνικές αρχές, ήτοι σε περίπτωση πλημμυρας και κατάκλυσης από ύδατα.

- 8 Ο ορισμός της έννοιας του μόνιμου βοσκότοπου στο άρθρο 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ) 1120/2009 της Επιτροπής έχει τροποποιηθεί μετά το έτος 2013 περαιτέρω και συγκεκριμένα δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο η', του κανονισμού (ΕΕ) 1307/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, το οποίο τροποποιήθηκε στη συνέχεια με τον κανονισμό (ΕΕ) 2017/2393 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Εντούτοις, και οι δύο τροποποιήσεις του ορισμού των μόνιμων βοσκοτόπων δεν εξαλείφουν τις αμφιβολίες του αιτούντος δικαστηρίου και δεν παρέχουν διευκρινίσεις ως προς την εναλλαγή καλλιεργειών, κατά μείζονα λόγο διότι, μετά την τελευταία τροποποίηση, κατ' επιλογήν του κράτους μέλους, η άροση μπορεί να επηρεάσει την εναλλαγή καλλιεργειών ή όχι. Επομένως, οι τροποποιήσεις αυτές δεν επηρεάζουν την ερμηνεία του συγκεκριμένου όρου, όπως αυτός διατυπώθηκε το 2013.
- 9 Το Δικαστήριο έχει ασχοληθεί επανειλημμένα στη νομολογία του με την ερμηνεία της έννοιας του μόνιμου βοσκότοπου, μεταξύ άλλων στην απόφαση στην υπόθεση C-152/09 της 11ης Νοεμβρίου 2010, στην οποία εξετάστηκε το ζήτημα της ύπαρξης αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της μεταβολής της χρήσης της έκτασης από αρόσιμη γη σε μόνιμο βοσκότοπο, στο πλαίσιο γεωργοπεριβαλλοντικού προγράμματος, και στις αποφάσεις στις υποθέσεις C-341/17 P της 15ης Μαΐου 2019 και C-252/18 P της 13ης Φεβρουαρίου 2020, στις οποίες εξετάστηκε το ζήτημα εάν το είδος της βλάστησης που καλύπτει την γεωργική έκταση (η ύπαρξη ξυλώδους ή θαμνώδους βλάστησης) αποτελεί καθοριστικό κριτήριο για την ύπαρξη μόνιμου βοσκότοπου και εάν η πραγματική χρήση στο πλαίσιο της συγκεκριμένης γεωργικής δραστηριότητας είναι χαρακτηριστική για τους μόνιμους βοσκότοπους. Εντούτοις, οι αποφάσεις αυτές δεν μπορούν να επιλύσουν τις αμφιβολίες του αιτούντος δικαστηρίου.
- 10 Αντίθετα, η απόφαση C-61/09 της 14ης Οκτωβρίου 2010, στην οποία επίμαχο ζήτημα ήταν ο συνεκτίμηση συγκεκριμένων εκτάσεων κατά τον καθορισμό του δικαιώματος του γεωργού για ενίσχυση στο πλαίσιο του καθεστώτος ενιαίας ενίσχυσης, το Δικαστήριο συμπέρανε ότι «το άρθρο 44, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 1782/2003 της Επιτροπής [...] έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει να είναι επιλέξιμη η έκταση η οποία, μολονότι χρησιμοποιείται και για γεωργικούς σκοπούς, εξυπηρετεί κυρίως την προστασία του τοπίου και της φύσης. Επιπλέον, το γεγονός ότι ο γεωργός οφείλει να ακολουθεί τις οδηγίες της αρμόδιας για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αρχής δεν αίρει τον γεωργικό χαρακτήρα δραστηριότητας η οποία ανταποκρίνεται στον ορισμό του άρθρου 2, στοιχείο γ', του εν λόγω κανονισμού». Στη συγκεκριμένη απόφαση το Δικαστήριο υπενθύμισε, παραπέμποντας στην απόφαση της 16ης Ιουλίου 2009, C-428/07, Horvath, ότι η προστασία του περιβάλλοντος, η οποία συνιστά έναν από τους βασικούς σκοπούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει να θεωρηθεί ως σκοπός εντασσόμενος στην κοινή πολιτική στον τομέα της γεωργίας (σκέψη 39), καθώς και ότι θα αποτελούσε αντίφαση το να παύει να είναι επιλέξιμη μια γεωργική έκταση όταν χρησιμοποιείται χάριν της διατήρησης του φυσικού τοπίου και της προστασίας της φύσης (σκέψη 40) και για τον λόγο αυτό αναγνώρισε ότι το γεγονός ότι μια έκταση προορίζεται κυρίως για την προστασία της φύσης και

τη διατήρηση του φυσικού τοπίου δεν αίρει τον χαρακτήρα της ως γεωργικής έκτασης κατά την έννοια του άρθρου 44, παράγραφος 2, του κανονισμού 1782/2003, εφόσον, στην περίπτωση αυτή, η έκταση χρησιμοποιείται πράγματι ως αρόσιμη γη ή βοσκότοπος (σκέψη 41).

- 11 Μόνον στην απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2014 στην υπόθεση C-47/13, στην οποία εξέτασε τις αμφιβολίες του εθνικού δικαστηρίου ως προς τις άμεσες ενισχύσεις, το Δικαστήριο ασχολήθηκε με το ζήτημα της επιρροής της άροσης και της σποράς της έκτασης με ποικιλία ποώδους κτηνοτροφικού φυτού διαφορετική από αυτή που αναπτυσσόταν προηγουμένως σε αυτή στον χαρακτηρισμό της εν λόγω έκτασης ως μόνιμου βοσκότοπου και αναφέρθηκε, ερμηνεύοντας τον ορισμό της έννοιας του μόνιμου βοσκότοπου στο άρθρο 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ) 1120/2009 της Επιτροπής της 29ης Οκτωβρίου 2009, στο ζήτημα της εναλλαγής καλλιεργειών. Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η εναλλαγή μεταξύ ποωδών κτηνοτροφικών φυτών δεν αποτελεί εναλλαγή καλλιεργειών και, επομένως, δεν επηρεάζεται ο χαρακτήρας του μόνιμου βοσκότοπου.
- 12 Με το ευρύτερο ζήτημα της εναλλαγής καλλιεργειών ασχολήθηκε η γενική εισαγγελέας Eleanor Sharpston στις προτάσεις της 30ής Απριλίου 2014 στην προαναφερθείσα υπόθεση C-47/13, EU:C:2014:293 (βλ. συγκεκριμένα σημεία 43, 46 και υποσημείωση 25). Το επιχείρημα της γενικής εισαγγελέας σχετικά με τη σημασία του όρου της εναλλαγής καλλιεργειών, μολονότι είναι χρήσιμο από γνωστική άποψη, εντούτοις δεν επιλύει το ζήτημα αν η πλημμύρα και η κατάκλυση από ύδατα λειμώνων και βοσκοτόπων που βρίσκονται σε εκτάσεις που απολαύουν ειδικής νομικής προστασίας συνιστά εναλλαγή καλλιεργειών και, ως εκ τούτου, συνεπάγεται την εξαίρεση των εκτάσεων αυτών από την έννοια του μόνιμου βοσκοτόπου.
- 13 Στη νομολογία των πολωνικών διοικητικών δικαστηρίων ο ορισμός των μόνιμων βοσκοτόπων στο άρθρο 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ) 1120/2009 της Επιτροπής, ο οποίος μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο με το άρθρο 4, παράγραφος 2, της rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 marca 2013 r. (απόφασης του υπουργού Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης της 13ης Μαρτίου 2013) έχει εξεταστεί επανειλημμένα, συχνότερα, ωστόσο, στο πλαίσιο των περιστατικών της λεγόμενης ανωτέρας βίας και της ανάγκης εμπρόθεσμης ενημέρωσης σχετικά με την επέλευση τέτοιων περιστατικών. Πάντως, η νομολογία των εθνικών δικαστηρίων δεν έχει εξετάσει, μέχρι σήμερα, το πρόβλημα που έχει ανακύψει στην υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Το ζήτημα αυτό δεν έχει εξεταστεί ούτε από την προηγούμενη νομολογία του Δικαστηρίου. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο δεν είναι βέβαιο εάν δικαστήριο άλλου κράτους μέλους της Ένωσης έχει υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα που να αφορά ζήτημα πανομοιότυπο με αυτό που αφορά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης στην υπό κρίση υπόθεση. Κατά συνέπεια, το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε ότι πρέπει να υποβληθεί προδικαστικό ερώτημα στην υπό κρίση υπόθεση.

- 14 Κατά το αιτούν δικαστήριο, είναι απαραίτητη η ορθή ερμηνεία του ορισμού του μόνιμου βοσκότοπου στο άρθρο 2, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ) 1120/2009 προκειμένου να αποφανθεί επί της διαφοράς. Η ορθή ερμηνεία παρέχει στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να αποφανθεί επί του ζητήματος αν το περιοδικό πλημμύρισμα και κατάκλυση από ύδατα λειμώνων και βοσκοτόπων που βρίσκονται σε περιοχές ειδικής προστασίας φυσικού περιβάλλοντος εμπίπτει στην εναλλαγή καλλιεργειών και στερεί από τις εν λόγω εκτάσεις τον χαρακτηρισμό τους ως μόνιμων βοσκοτόπων και, κατά συνέπεια, αποκλείει τις εκτάσεις αυτές από τις γεωργοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις για το έτος 2013 (και επισύρει υποχρέωση επιστροφής των ποσών που εισπράχθηκαν για τα έτη 2009 έως 2012 κατόπιν χωριστής διαδικασίας).
- 15 Κατά το αιτούν δικαστήριο, γεγονόςς όπως το περιοδικό πλημμύρισμα και κατάκλυση από ύδατα λειμώνων και βοσκοτόπων που βρίσκονται σε περιοχές ειδικής νομικής προστασίας λόγω της φυσικής τους αξίας (που μετατοπίζει τις περιόδους βοσκής ή θερισμού πέραν εκείνων που καθορίζονται από τις επίμαχες εθνικές διατάξεις και την εκπλήρωση των απαιτήσεων αυτών από τον γεωργό σε μεταγενέστερη περίοδο) δεν πρέπει να χαρακτηριστεί ως εναλλαγή καλλιεργειών εκ μέρους του γεωργού. Η θέση αυτή βρίσκει πρόσθετη στήριξη στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Ján Mazák της 11ης Μαΐου 2010 στην υπόθεση C-61/09, EU:C:2010:265 (βλ. σημείο 20 των προτάσεων).
- 16 Το αιτούν δικαστήριο υποβάλει επίσης στο Δικαστήριο το αίτημα διορισμού πραγματογνώμονα ή πραγματογνωμόνων, προκειμένου να καθοριστεί ο σκοπός και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της εναλλαγής καλλιεργειών κατά τον ορισμό της στην αγρονομία, καθώς και να διαπιστωθεί αν το περιοδικό πλημμύρισμα και κατάκλυση από ύδατα εκτάσεων που βρίσκονται σε περιοχές ειδικής νομικής προστασίας λόγω της φυσικής τους αξίας εμπίπτουν στον εν λόγω σκοπό ή φέρουν τα ως άνω ουσιώδη χαρακτηριστικά.